

стимуляції сенсорної системи, регуляції реалізації потреб і залучення до діяльності. Здійснюється різними методами:

- використання особистого авторитету, соціального статусу;
- впевненість вербальної і невербальної поведінки;
- створення обстановки, що посилює вплив навіювання;
- темпо-ритмічні характеристики мовлення – чіткість, помірність;
- вибір найбільш впливових партнерів [3, с. 134].

Список використаних джерел:

1. Бехтерев В.М. Гипноз, внушение, телепатия / В.М. Бехтерев. – М.: Мысль, 1994. – 364 с.
2. Вітенко І.С., Вітенко Т.І. Основи психології. Видання друге, перероблене і доповнене / І.С. Вітенко, Т.І. Вітенко. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 256 с.
3. Душкіна М. Р. Психология влияния / М.Р. Душкіна. – СПб.: Питер, 2004. – 224 с.
4. Кабаченко Т. С. Методы психологического воздействия: Учебное пособие / Т.С. Кабаченко. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 554 с.
5. Крысько В. Словарь-справочник по социальной психологии / В. Крысько. – СПб.: Питер, 2003. – 416 с.
6. Шерковин Ю.А. Психологические проблемы массовых информационных процессов : [монография] / Шерковин Ю.А. – М. : Мысль, 1975. – 217 с.

Кривенко-Камінська О.Ю.

*викладач психології та практичний психолог КЗЛОР
«Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ВИПУСКНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Поняття «цінність» детально почали досліджувати у 60–70-х роках ХХ століття у філософії, психології, соціології, педагогіці тощо. Займалися вивченням психології цінностей такі вчені: А. Маслоу, Г. Олпорт, М. Рокич, Ш. Шварц, Б. Ананьєв, А. Здравомислов, А. Лазурський, Д. Леонтєв, І. Пригожин, С. Рубінштейн та ін. Життєві цінності у психології розглядаються як сукупність найважливіших якостей внутрішньої структури особистості, які є для неї особливо значущими.

Життєві цінності – це ідеї, ідеали, цілі, до яких прагне людина та суспільство. **Ціннісні орієнтації** – це стани, явища і процеси в навколишньому житті, які стають орієнтиром для людини, спрямовують формування її цілей, а також способи їх досягнення [2, с. 13-15].

Одним із дослідників ціннісних орієнтацій був Андрій Здравомислов. У праці «Потреби, інтереси, цінності» він подає концепцію виникнення ціннісних уявлень людини: «Духовні прагнення, ідеали, принципи, норми моральності належать не стільки до сфери дії інтересів, скільки до сфери цінностей. Стимули та причини людської діяльності отримують тут свій

подальший розвиток: потреби перетворюються на інтереси, а інтереси, у свою чергу, перетворюються на цінності» [3, с. 15].

Представники гуманістичної психології розглядають ціннісні орієнтації як один із показників самоактуалізації особистості. Самоактуалізація особистості – це складний саморух до повного розкриття власних можливостей та здібностей, який відбувається протягом усього життя та має свої особливості на різних етапах особистісного і професійного становлення.

Ранній юнацький вік (15-18 років) характеризується виробленням ціннісних орієнтацій – спрямованості на певні цінності – еталони життя. Якщо підліток – це «відкриття свого «Я», то юнак – «відкриття себе в світі». Усвідомлення свого місця в майбутньому, своєї професійної перспективи є центральним новоутворенням психічного і особистісного розвитку в цьому віці. Юнацький вік є сензитивним для утворення ціннісної орієнтації як стійкого елемента життєвого плану [7, с. 81-99].

Цінності складають основу життєдіяльності – це історично складені модули, способи зв'язку свідомості й буття людини і світу [1, с. 28].

Цінності спрямовують, організовують, орієнтують поведінку людини на визначені цілі. Молода людина пізнає світ через призму цінностей. Вони регулюють соціальну поведінку людей.

З юних років людина в основному долучається до різних цінностей, усвідомлює для себе їх сутність і сенс. Далі, у процесі навчання, усебічного розвитку, накопичення життєвого досвіду особистість виробляє здатність самостійно вибирати системоутворювальну цінність, тобто ту, яка в цей момент сприймається нею як найбільш значуща і одночасно задає певну ієрархію цінностей [9, с. 29].

Для того, щоб сформувані систему цінностей, як орієнтир для подальшого життя, варто усвідомити, що кожен з нас наділений особливою цінністю. Ілюстрацією цього є історія-притча. Якщо гончар виготовить 10 тисяч абсолютно однакових за формою і розміром глечиків та розпише їх одним і тим самим візерунком, то ціна кожного з них, буде однаковою. Проте, якщо він створить особливу, унікальну за формою і розміром вазу із оригінальним малюнком, то її ціна буде значно вищою. Кожен із нас нагадує таку вазу, створену за особливим задумом. Кожна людина цінна передусім тим, що у світі більше немає нікого, хто б повторив когось до найменших дрібниць. Не буває людей з абсолютно однаковими почуттями та думками. Кожен з нас наділений притаманними лише йому цінностями, планами, цілями тощо. Це і робить нас неповторними [6, с. 102].

А цінності кожної окремої людини – це цілий світ: складний, динамічний та суперечливий. Як казав *Альберт Ейнштейн*: «Справжня цінність людської природи визначається мірою свободи від самого себе».

Аналізуючи ціннісну природу студента-випускника педагогічного коледжу, варто звернутися до праці *Євгенія Клімова*, який виділяє п'ять професійно-значущих якостей особистості. Це:

1. Громадянські якості.
2. Ставлення до праці та професії.

3. Інтереси, нахили до даної сфери діяльності.
4. Спеціальні здібності.
5. Навички, знання, досвід [4, с. 105-109].

Дослідження цінностей випускників Бродівського педагогічного коледжу ім. Маркіяна Шашкевича, за **Методикою виявлення супідрядності цінностей особистості Е.О. Помиткіна**, дає можливість з'ясувати ціннісні орієнтації – «елементи структури особистості, закріплені життєвим досвідом і переживаннями, які відокремлюють важливе, істотне для даної людини від несуттєвого». Результати дослідження включають в себе порівняння даних за вищезгаданою методикою, в однакових вікових групах, зі збереженням гендерного співвідношення хлопців:дівчат ~ 1:4. Дослідження відбувалися у 2009, 2018 та 2019 роках і охопили 308 студентів-випускників коледжу (рис. 1).

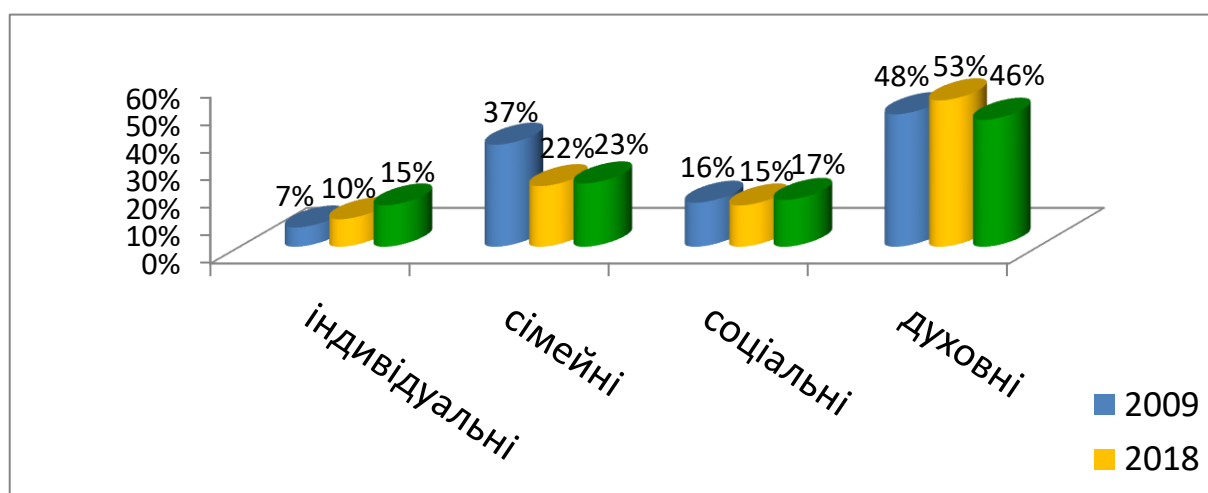

Рис. 1. Цінності студентів-випускників Бродівського педагогічного коледжу

Як видно з діаграми за десятиліття маємо тенденцію до зниження цінностей сімейних, а це: *посвята себе партнеру та батьківству; проведений спільний час; підбадьорювання та підтримка один одного; спілкування з членами родини; вірність; пам'ять предків* тощо у бік індивідуалістичних: *розвиток нових особистих навичок і вмінь; інтелектуальне зростання; хобі; матеріальні блага* тощо.

Домінують, як десятиліття тому, так і цьогоріч, духовні цінності у наших студентів, що являють собою встановлені суспільством ідеали, які неможливо нічим виміряти і дати їм ціну. Духовні цінності лежать в основі внутрішнього пошуку людини, її прагнень, формування світогляду, індивідуального погляду на навколишню дійсність. Духовні цінності людини відносяться до категорії нематеріальних, які керують життям особистості, допомагають їй здійснювати щоденний вибір, приймати правильні рішення. До них належать: *добро, краса, істина, мистецтво, творчість, любов* тощо.

Проте, насторожує той факт, що в порівнянні із минулими роками, відсоток духовних цінностей студентів-випускників знижується. Хоча, напевне, це

вимога суспільства, яке пропагує особисту ефективність та проактивність, а не альтруїстичну любов чи щоденну благодійність.

За *Віктором Франклом* існує 3 центральні категорії цінностей: цінності емпіричні (те, що з нами відбувається), творчі (ті, які ми вносимо в життя) та цінності настанов (тобто наша реакція на обставини). У нашому дослідженні ми з'ясували емпіричні цінності, оскільки вони є основою для формування двох наступних груп цінностей.

Більш детальну картину для розуміння студента-випускника з позиції ціннісних орієнтацій дають результати анкетування, де серед інших було запитання: «Які риси особистості найбільше цінуєте у людях?» (дане запитання поставлено випускникам 2018-2019 років). П'ятірка найвагоміших людських якостей виглядає так (рис. 2):

	2018 рік	2019 рік
1.	Доброта (доброзичливість)	Чесність
2.	Вірність	Вірність
3.	Чесність	Доброта (доброзичливість)
4.	Щирість	Щирість
5.	Справедливість	Відвертість (відкритість)

Рис. 2. Розподіл якостей, які студенти найбільше цінують у людях

Ми можемо говорити про те, що випускники – це майже сформовані особистості, і перелік цінностей в них відносно, проте достатньо усталений. Розуміючи їхні вимоги до інших, ми можемо краще зрозуміти сучасне покоління, яке називають «покоління Z».

Американський філософ *Генрі Девід Торо* сказав: «На кожну тисячу тих, хто зриває листя зла, лише один січе під корінь». На значні зміни в житті вони можуть розраховувати лише тоді, коли перестануть займатися «листям» вимог та поведінки, а візьмуться за коріння, тобто попрацюють із цінностями, у яких настанови і вчинки беруть свій початок [5, с. 43].

Василь Сухомлинський вважав, що головний предмет у викладанні будь-якого вчителя – сенс життя, справжнє людське щастя. У зв'язку з цим, в основу ціннісної піраміди він пропонував покласти турботу про дитину, чесність учителя та викладача.

Якість життя українського суспільства значною мірою залежить від духовного багатства, моральної чистоти, гармонійного розвитку, соціальної активності, психічного здоров'я молоді. Розвиток кожної особистості пов'язаний із особливостями розвитку того суспільства, в якому вона перебуває. Будь-які зміни суспільства (його розквіт чи занепад) значно відображаються на становленні особистості. Зокрема, зміни відображаються і на становленні цінностей юнаків та юнок.

Найбільш складною є робота з молоддю у періоди соціальних та економічних криз, швидких і кардинальних змін, коли старші покоління значною мірою втрачають свій авторитет у студентів, а отже їх виховний вплив зменшується. Суспільство шукає нові цінності і вже на їх основі реформує систему освіти [8, с. 7].

Список використаних джерел:

1. Бутківська Т.В. Проблема цінностей у соціалізації особистості. Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. / за заг. ред. О. В. Сухомлинської; АПН України. Київ, 1997. С. 27–31.
2. Добриніна В., Кухтевич Т. Ціннісні орієнтації учнів та студентської молоді // *Almatater*. 2003. № 2. С. 13-15.
3. Здравомислов А.Г. Потреби, інтереси, цінності. Москва : Политиздат., 1986. 222 с.
4. Климов Е.А. Психология профессионала : избранные психологические труды. Москва : МОДЭК, 1996. 456 с.
5. Кові С. 7 звичок надзвичайно ефективних людей / пер з англ. О. Любенко. 4-те вид. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 384 с.
6. Костриця Л. Дитина в кризовому соціумі / упоряд. В. О. Снігульська. Київ : Вид. група «Шкільний світ», 2016. 136 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
7. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения : в 2 т. Москва : Педагогика, 1983. Т. 2. С. 90-170.
8. Макарова Л.І., Гах Й.М. Основи психології і педагогіки. Київ, 2005. 111 с.
9. Матяж С.В., Березянська А.О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія. Сер. : Соціологія». 2013. Миколаїв. Т. 225, вип. 213. С. 27-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2013_225_213_7 (дата звернення: 20.08.2019).

Орловська О.А.

аспірант,

Інститут підготовки кадрів

Державної служби зайнятості України

Міністерства соціальної політики України

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ ТА ЇХ РОДИНИ В ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ: ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ

Проблематика психологічних чинників адаптації особистості до нових умов займає чільне місце у психологічних дослідженнях. Зважаючи на наявність осередків напружених бойових дій, як в Україні, так і в інших країнах світу, особливої уваги в сучасній психології потребує питання адаптації військовослужбовців та їх сімей, зокрема. Досвід бойових конфліктів показує результати не тільки фізичних втрат, а й психологічних. Вони пов'язані із перебуванням військовослужбовців тривалий період в стресових умовах, внаслідок чого отримують психологічні травми. А повернення до цивільного життя, адаптація до умов мирного соціального життя виявляється черговим